

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ФІНАНСІВ

ФІНАНСОВА СИСТЕМА ЄС

методичні матеріали до проведення практичних занять

Київ 2023

УДК 336:061.1ЄС(075)

Фінансова система ЄС: методичні матеріали до проведення практичних занять / укл. О.Г. Ткаченко. Київ: МДУ, 2023. 27 с.

Методичні матеріали до проведення практичних занять із дисципліни «Фінансова система ЄС» складено у відповідності до основних нормативних документів Маріупольського державного університету (Положення про організацію освітнього процесу у Маріупольському державному університеті, Положення про планування та облік роботи науково-педагогічних працівників в Маріупольському державному університеті, Положення про вибіркові дисципліни у Маріупольському державному університеті, ДСТУ 3008:2015 Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки і ін.).

Методичні матеріали містять мету та основні завдання, перелік та опис компетенцій, що формуються у студентів у межах вивчення навчальної дисципліни, методи навчання та контролю, порядок і рекомендації щодо виконання роботи та форми звітності студентів, контрольні завдання (запитання), тести самоконтролю, орієнтовний перелік питань для самоконтролю, опис змісту Індивідуального навчально-дослідного завдання, розподіл балів за виконаними завданнями. список рекомендованої літератури.

Укладач: Ткаченко О.Г., к.е.н., доц.

Рецензенти:

доктор філософії з публічного управління та адміністрування, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Верительник С.М.;

к.е.н., доцент кафедри менеджменту та фінансів Маріупольського державного університету Кислова Л.А.

Затверджено на засіданні кафедри менеджменту та фінансів Маріупольського державного університету (протокол № 9 від 09.02.2023) .

© Ткаченко О.Г.

© Київ, 2023.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
МЕТА, ЗАВДАННЯ, КОМПЕТЕНЦІЇ І РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ.....	5
Модуль 1. Особливості формування фінансової системи ЄС.	7
Тема 1. Фінансова система ЄС: сутність і призначення	7
Тема 2. Формування і функціонування бюджетної системи Європейського Союзу.....	9
Тема 3. Податкова система Європейського Союзу	11
Модуль 2. Ринкові складові фінансової системи ЄС.	15
Тема 4. Ринок фінансових послуг ЄС	15
Тема 5. Фондовий ринок ЄС	17
Тема 6. Ринок страхування ЄС	21
Тема 7. Фінансовий нагляд в Європейському Союзі	25

ВСТУП

Дисципліна спрямована на формування базових знань із форм і методів конкретного використання фінансів для функціонування і розвитку різних секторів економіки, різних суб'єктів господарювання, вирішення поточних проблем і пріоритетних завдань. Вона допомагає зрозуміти, яким чином фінансова система дозволяє ЄС ефективно рухатися до досягнення основних цілей – забезпечення миру і добробуту громадян, соціального прогресу і сталого економічного розвитку.

Актуальність і доцільність вивчення цієї дисципліни зростає в умовах інтенсивного просування України до вступу в ЄС і тому важливо розуміти, як в межах даного об'єднання протікає бюджетний процес, функціонують податкова система, ринок фінансових послуг, фондовий і страховий ринки, система фінансового нагляду. Розуміння можливостей, які надає фінансова система ЄС, дозволить як окремим особистостям, так і українському суспільству в цілому сформулювати шлях до здорового фінансового майбутнього, що є важливим для менеджерів різних напрямів діяльності, економістів, державних службовців, працівників приватного сектору та соціальних установ, громадських організацій і пересічних громадян.

Дисципліна реалізує міждисциплінарний підхід шляхом залучення студентів до роботи із інформацією на іноземній мові, що представлена на сайтах європейських і міжнародних фінансових інституцій, її аналізом і обробкою, роботою в цифровому просторі, підготовкою презентаційних виступів, організації командної роботи, залучення до оцінювання досягнень один одного й удосконалення змісту дисципліни.

Передумови вивчення дисципліни – знання і навички з основ економіки, основ інформаційних і комунікаційних технологій.

МЕТА, ЗАВДАННЯ, КОМПЕТЕНЦІ І РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Мета вивчення дисципліни «Фінансова система ЄС» – на основі усвідомленого розуміння політичного, економічного і фінансового простору ЄС розвинути здатність ідентифікувати можливості використання фінансових ресурсів і досвіду ЄС в Україні для різних сфер діяльності і на різних рівнях управління.

Завдання:

знання і розуміння основних принципів і особливостей побудови і функціонування фінансової системи Європейського Союзу, її структурних елементів і сфер охоплення, особливостей функціонування різних сегментів фінансового ринку ЄС і функціонування системи фінансового контролю;

знання основ формування бюджету ЄС, процедури його прийняття і його структури, основних доходних та видаткових статей, знання основних пріоритетів видатків на різних етапах розвитку ЄС;

розуміння особливостей побудови податкової системи ЄС, прямого і непрямого оподаткування, впливу податкової системи на стан економіки ЄС;

вміння надавати аналітичну оцінку процесу формування єдиного бюджету ЄС і його виконання, функціонуванню податкової системи ЄС, ринку фінансових послуг, фондового і страхового ринків ЄС, а також системи фінансового нагляду;

вміння застосовувати статистичні матеріали з сайту Європейської комісії щодо функціонування фінансової системи ЄС для аналізу особливостей її функціонування;

навички донесення результатів аналізу інформації щодо функціонування фінансової системи ЄС, власних висновків про переваги і можливості використання досвіду ЄС в Україні;

здатність здійснювати пошук інформації, обробку і представлення результатів задля прийняття рішень, осмислення відповідальності за прийняті рішення на основі усвідомленого розуміння політичного, економічного і фінансового простору ЄС;

автономність щодо здійснення збору, обробки і аналізу інформації із функціонування фінансової системи ЄС із відкритих джерел;

відповідальність за виконувану роботу, здійснення аналізу, підготовку і обґрунтування рішень, спираючись на власний досвід творчого розв'язання поставлених проблем.

Навчальна дисципліна «Фінансова система ЄС» спрямована на формування і розвиток наступних **фахових компетентностей**.

здатність працювати у міжнародному контексті;

здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані рішення;

здатність діяти соціально відповідально і свідомо;

вміння визначати функціональні області організації та зв'язки між ними.

Навчальна дисципліна «Фінансова система ЄС» спрямована на отримання наступних **результатів навчання (РН)**:

ідентифікувати процеси функціонування різних елементів фінансової системи ЄС (бюджету, податкової системи, ринку фінансових послуг, фондового і страхового ринків ЄС, системи фінансового нагляду);

здійснювати збір, обробку і аналіз інформації із функціонування різних елементів фінансової системи ЄС із відкритих джерел;

ідентифікувати можливості адаптації досвіду і залучення фінансових ресурсів ЄС для вирішення поточних проблем і для розвитку приватних підприємств, державних установ, громадських організацій України тощо;

представляти результати аналізу, формулювати власні висновки про переваги і можливості використання фінансових ресурсів і досвіду ЄС в Україні.

Модуль 1. Особливості формування фінансової системи ЄС.

Тема 1. Фінансова система ЄС: сутність і призначення

Основні поняття

Фінансова система - це сукупність різноманітних видів фондів фінансових ресурсів, сконцентрованих у розпорядженні держави, нефінансового сектора економіки (господарських суб'єктів), окремих фінансових інститутів і населення (домогосподарств) для виконання покладених на них функцій, а також для задоволення економічних та соціальних потреб.

Європейська комісія (ЕК) – це незалежна інституція, що є виконавчим органом влади в ЄС та реалізовує загальну політику ЄС у різних сферах життя.

Європейська рада (ЄР) – це інституція, що є стратегічним орієнтиром розвитку ЄС.

Рада Європейського Союзу (Рада міністрів) – це інституція, що є вищим законодавчим органом влади в ЄС, який має право приймати політичне рішення стосовно реалізації політик ЄС у формі ухвалення законодавчих актів (постанов і директив).

Європейський парламент – це консультативно-законодавчий орган ЄС, склад якого обирається громадянами країн-учасників ЄС.

Європейська система центральних банків (ЄСЦБ)- це система, до якої входять Європейський центральний банк та центральні банки країн ЄС.

Європейський Центральний Банк (ЄЦБ) – єдина наднаціональна фінансова установа як суб'єкт права, що реалізує фінансову політику, вироблену ЄСЦБ.

Основні інтегруючі фактори в країнах Західної Європи:

історичні (спільна історія торгівлі та кооперації),

військово-політичні (тривала історія військових конфліктів, наявність постійних територіальних суперечок, Перша Друга Світові війни),

геополітичні (втрата міжнародних позицій внаслідок світових воєн, економіко-політична загроза з боку США та СРСР),

економічні (можливість взаємодоповнюваного економічного розвитку внаслідок подібних структур економік, необхідність відновлення промислового потенціалу та конкуренції зі США та СРСР),

цивілізаційні (наявність спільних культурних, релігійних та духовних цінностей, сумісність соціальних та політичних ідей),

інфраструктурні (наявність розвинутої транспортної мережі, а також залежність експортних торгівельних потоків країн від її розгалуженості).

Основні питання теми

1. Поняття фінансової системи і теоретичні основи її побудови.
2. Передумови та процес європейської економічної інтеграції
3. Головні органи влади в ЄС

Практичне завдання :

1. Порівняйте основні фонди фінансових ресурсів ЄС із наявною системою фондів в Україні.
2. Виділіть позитивні та, можливо, негативні аспекти діяльності фондів фінансових ресурсів ЄС.
3. Визначте основні пріоритетні цілі фондового фінансування. Форма для виконання: таблиця порівняльного аналізу, яка має включати фонди ЄС (Європейський фонд регіонального розвитку, Європейський соціальний фонд, Європейський фонд управління та забезпечення в сільському господарстві, Європейський фонд гуртування) і їх характеристики за такими ключовими критеріями: рік створення, засновники, порядок формування та використання фінансових ресурсів, обсяг активів та основні напрями їх діяльності.

Питання для самоконтролю:

1. У чому сутність фінансової системи?
2. Які чинники впливають на формування фінансової системи?
3. Які сфери фінансових відносин відображає фінансова система?
4. Що становить базову ланку фінансової системи? Охарактеризуйте її.
5. Що являє собою фінансова система за внутрішньою будовою?
6. Визначте сутність інтеграції. Обґрунтуйте основні форми інтеграції.
7. Які основні етапи інтеграції характерні для Європи? Які відмінності між ними?
8. Розкрийте сутність Європейського валютного союзу. Які особливості його функціонування?
9. Визначте функції та завдання Європейської комісії та ради.
10. Охарактеризуйте функції та повноваження Ради міністрів ЄС. Визначте її структуру.

11. Розкрийте основні завдання та функції Європейського парламенту. Які його відмінності від інших інституцій ЄС?

12. Охарактеризуйте повноваження Європейського суду, визначте мету його створення і функціонування.

Рекомендовані джерела інформації

1. Європейські студії у фінансах : навч. посіб. / І. О. Школьник, А. Ю. Семеног, В. М. Кремень та ін. ; за заг. ред. І. О. Школьник, А. Ю. Семеного. Суми : Сумський державний університет, 2017. 214 с. (роз. 1-3). URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/63410/1/Shkolnyk_ieuropeiski.pdf;jsessionid=4C7EC7F32A2D76F4DCD8F33A15692036/.

2. Гербич Л. А. Фінансові та кредитні системи зарубіжних країн : навч. посіб. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 440 с. (роз. 5-7).

3. Фінанси для фінансистів : підручник. / О. А. Шеремет, І. В. Дем'яненко, К. В. Багацька [та ін.] за заг. ред. Т. А. Говорушко К. : «Центр учбової літератури», 2013. 612 с. (роз. 6, 10, 16). URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/bitstream/123456789/18193/1/Govoruchko.pdf>.

4. Ковалів М. В., Тимчишин Т. М., Ніканорова О. В. Основи права Європейського Союзу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 212 с. (роз. 1, 3). URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3227>.

Тема 2. Формування і функціонування бюджетної системи Європейського Союзу

Основні поняття

Багаторічні фінансові рамки (Multiannual Financial Framework -MFF) - це інструмент, який встановлює максимальні щорічні суми або “стелі” які ЄС може витратити у різних політичних сферах або “напрямах” протягом щонайменше 5 років (на практиці MFF приймається терміном на 7 років).

Бюджет Європейського Союзу як економічна категорія - це план формування та використання централізованого фонду фінансових ресурсів.

Бюджет Європейського Союзу як суспільна категорія – це сукупність економічних відносин Європейського Союзу і країн-членів ЄС із забезпечення завдань і функцій наднаціональних інституцій.

Бюджетна процедура – це одна зі спеціальних законодавчих процедур, що використовуються в Європейському Союзі.

Основні питання теми

1. Бюджет Європейського Союзу і процедура його прийняття
2. Структура єдиного бюджету Європейського Союзу
3. Пріоритети видатків бюджету країн ЄС

Практичне завдання :

У складі групи зібрати і проаналізувати дані, структурувати результати аналізу, підготувати і провести презентацію.

Теми:

1 група – довгостроковий бюджет ЄС на 2014-2020 роки і аналіз його виконання;

2 група – довгостроковий бюджет ЄС на 2021-2027 роки і його структура за напрямками;

3 група - джерела доходів бюджету ЄС на 2021-2027 роки.

В групі оцінити участь кожного у відсотковому значенні.

Прийняти участь в обговоренні презентацій.

Оцінити презентацію свою і інших груп на основі обговорення в групі за п'яти бальною оцінкою.

Питання для самоконтролю:

1. В чому полягає економічна сутність бюджету ЄС?
2. На яких певних основоположних принципах ґрунтується функціонування бюджетної системи ЄС?
3. Які регуляторні інституції відповідають за формування бюджету ЄС?
4. Які кроки включає процедура прийняття бюджету ЄС?
5. Якою є структура єдиного бюджету ЄС (на прикладі любого із бюджетів ЄС)?
6. За рахунок яких статей формуються доходи бюджету ЄС?

7. Якими є основні статті видатків бюджету ЄС?
8. Які основні пріоритети видатків ЄС у багаторічній фінансовій ретроспективі?
9. Як пов'язані 7-річний і щорічні бюджети ЄС?
10. Якою є структура отримувачів і платників бюджету ЄС в розрізі країн-членів?

Рекомендовані джерела інформації

1. Європейські студії у фінансах : навч. посіб. / І. О. Школьник, А. Ю. Семеног, В. М. Кремень та ін. ; за заг. ред. І. О. Школьник, А. Ю. Семеного. Суми : Сумський державний університет, 2017. 214 с. (роз. 1-3). URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/63410/1/Shkolnyk_ieuropeiski.pdf;jsessionid=4C7EC7F32A2D76F4DCD8F33A15692036/.
2. Ковалів М. В., Тимчишин Т. М., Ніканорова О. В. Основи права Європейського Союзу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 212 с. (роз. 1, 3). URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3227>.
3. The EU's 2021-2027 long-term Budget and NextGenerationEU. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021.

Тема 3. Податкова система Європейського Союзу

Основні поняття

Законодавче регулювання ЄС у сфері встановлення та стягнення акцизних податків - це узгодження законодавчих положень стосовно мінімальної ставки акцизів, переліку можливих винятків при оподаткуванні, загальних правил виробництва, зберігання та переміщення підакцизних товарів на території ЄС.

Законодавче регулювання ЄС у сфері прямого оподаткування - це обмежене виключно приведенням податкових законів у різних країнах у певну відповідність один до одного («зближення законів»).

Законодавче регулювання ЄС у сфері непрямого оподаткування - це процес гармонізації національних законів країн-членів із метою зменшення відмінності у стягненні непрямих податків.

Податкова політика ЄС - це система заходів, які проводяться інститутами та органами ЄС і державами-членами із дотриманням принципів - пропорційності, субсидіарності, одноголосності, податкової недискримінації та нейтральності оподаткування.

Основні питання теми

1. Загальні питання податкового регулювання в ЄС
2. Податок на додану вартість і акцизні платежі
3. Прямі податки в країнах ЄС

Практичне завдання :

1. Охарактеризуйте податкові системи країн ЄС за критерієм співвідношення прямих і непрямих податків. Розгляньте особливості моделей податкових систем, які розрізняють за цим критерієм, наведіть приклади.

Досвід країн ЄС щодо справляння прямих і непрямих податків подайте у таблиці. Зазначте прямі і непрямі податки, що входять до системи податків і зборів країн ЄС.

Додаткову інформацію можна зібрати та проаналізувати, використовуючи актуальну податкову статистику, подану на офіційних порталах Європейської комісії (<http://ec.europa.eu/>) та Організації економічного співробітництва та розвитку (<http://www.oecd.org/statistics/>).

2. Порівняйте вітчизняну практику і досвіду країн ЄС щодо побудови податкової системи за критерієм співвідношення прямих і непрямих податків.

Індивідуальне завдання

Кейс – Практика використання нульової ставки ПДВ.

У практиці деяких країн ЄС, зокрема, у Бельгії, Данії, Ірландії, Італії, Фінляндії, Швеції, Великобританії (коли входила до складу ЄС) та на Мальті застосовують нульові ставки ПДВ, що дозволяють постачальникам відповідних товарів і послуг істотно зменшувати свої податкові зобов'язання і навіть отримувати відшкодування суми ПДВ із бюджету. Можливість застосовування цієї норми зазначеними країнами передбачена положеннями

Директиви ЄС із ПДВ. Найбільший перелік випадків, для яких застосовують нульові ставки ПДВ, установлений у Великобританії та Ірландії. У цих країнах за нульовою ставкою оподатковується постачання книг, деяких продуктів харчування, дитячого одягу і взуття, лікарських засобів та медичного обладнання для людей із обмеженими можливостями. У Великобританії до цього переліку віднесені також постачання води (крім дистильованої, мінеральної та виробничого призначення), живих тварин, послуг із перевезення пасажирів, каналізаційних послуг тощо; в Ірландії – постачання деяких добрив, насіння, рослин і дерев, корму для тварин, звичайних воскових свічок.

В інших країнах також можуть застосовуватися пільгові нульові ставки ПДВ, але лише до обмеженого переліку товарів і послуг, визначених у Директиві з ПДВ.

Окремо Директивою ЄС із ПДВ визначено перелік товарів і послуг, які можуть бути звільнені від оподаткування ПДВ, тобто для них не нараховуються ні податкові зобов'язання, ні податковий кредит. До таких товарів і послуг віднесено надання медичної допомоги; постачання людських органів, крові і молока; послуги зубних техніків і постачання зубних протезів; послуги, пов'язані із соціальним захистом та соціальним забезпеченням, захистом дітей і підлітків; освітні послуги та ін.

Завдання: надайте розгорнуту відповідь на питання: Виправдано чи ні використання нульової ставки ПДВ. Наведіть аргументи «за» і/або «проти».

Питання для самоконтролю:

1. В чому полягає роль регулюючих органів ЄС щодо податкового законодавства?
2. Визначте відмінності у наднаціональному регулюванні і встановленні прямих і непрямих податків у ЄС.
3. Охарактеризуйте економічну сутність податку на додану вартість.
4. Чи є різниця в основних ставках ПДВ між країнами-учасницями ЄС? Наскільки вона є вагомою?
5. Зниження ставки ПДВ та звільнення від ПДВ чи завжди є ефективним для досягнення цілей економічної політики?
6. До яких груп товарів і послуг в країнах-учасницях ЄС застосовують пільгові знижені ставки. В яких країнах ЄС і в яких випадках застосовують нульові ставки ПДВ?

7. В яких випадках використовують акцизні збори і як вони сплачуються?
8. Яким чином в ЄС здійснюється оподаткування доходів громадян ?
9. Надайте характеристику загальному рівню ставок особистого оподаткування в країнах ЄС.
10. В чому полягають особливості корпоративного оподаткування в країнах ЄС? Що представляють собою інтегровані ставки податку на прибуток?
11. Для яких підприємств в ЄС діють спрощені системи оподаткування?
12. Чому в оподаткуванні бізнесу в ЄС окрема увага приділяється оподаткуванню доходів у сфері надання фінансових послуг та використання електронних технологій?

Рекомендовані джерела інформації

- 1 Європейські студії у фінансах : навч. посіб. / І. О. Школьник, А. Ю. Семенов, В. М. Кремень та ін. ; за заг. ред. І. О. Школьник, А. Ю. Семенова. Суми : Сумський державний університет, 2017. 214 с. (роз. 4-7). URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/63410/1/Shkolnyk_ieuropeiski.pdf;jsessionid=4C7EC7F32A2D76F4DCD8F33A15692036/.
- 2 Гербич Л. А. Фінансові та кредитні системи зарубіжних країн : навч. посіб. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 440 с. (роз. 5-7).
- 3 Bunn D., Asen E. International tax competitiveness Index 2021. URL: <https://taxfoundation.org/2021-international-tax-competitiveness-index/>
- 4 Cristina Enache, “Sources of Government Revenue in the OECD,” Tax Foundation, Feb. 11, 2021, <https://www.taxfoundation.org/publications/sources-of-government-revenue-in-the-oecd/>.

Модуль 2. Ринкові складові фінансової системи ЄС

Тема 4. Ринок фінансових послуг ЄС

Основні поняття

Європейський центральний банк (ЄЦБ) – це незалежна фінансова інституція ЄС, що разом із національними центральними банками складає європейську економічну і грошову систему (Eurosystem) та здійснює обіг фінансів і грошових коштів в межах об'єднання.

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) - це автономна установа в межах Європейського Союзу, що належить його державам-членам, метою діяльності якої є забезпечення фінансування загальноєвропейських проєктів (будівництво залізниць, автодоріг, аеропортів, проєктів захисту довкілля) і кредитування малого бізнесу, що сприяє поліпшенню умов життя та економічного та фінансового становища, особливо всередині союзу.

Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) – це міжнародний фінансово-кредитний інститут, що фінансує проєкти сприяння ринковим реформам та розвитку приватного підприємництва у «перехідних країнах» та країнах, що розвиваються.

Монетарні фінансові інститути – це фінансові установи-резиденти країн Європейського Союзу, видом діяльності яких є отримання депозитів та видача кредитів, а також інвестиції у цінні папери за власний рахунок.

Інвестиційні фонди – це фінансові інститути, що здійснюють інвестиції у фінансові та нефінансові активи.

Фінансовий супермаркет – це інтегрований фінансовий посередник, що надає комплекс фінансових послуг від роздрібних банківських послуг до страхових та інвестиційних продуктів.

Основні питання теми

1. Інституції ЄС у сфері грошового обігу, фінансів та інвестицій
2. Фінансові посередники на фінансовому ринку ЄС
3. Фінансові конгломерати в країнах ЄС

Практичне завдання :

1. Охарактеризуйте банківський сектор країн ЄС і визначте, які існують відмінності серед країн ЄС (результати представити у вигляді таблиці);

2. Надайте характеристику небанківським фінансовим установам на фінансових ринках країн ЄС, визначте, які із них переважають і чому.

3. Визначте місце найбільших фінансових посередників, що функціонують у країнах ЄС і їх роль у трансформації світових фінансових ресурсів. Результати представити у вигляді таблиці.

Індивідуальне завдання

Надайте порівняльну характеристику європейським фінансовим конгломератам (фінансовим супермаркетам) і визначте на яких сегментах ринку фінансових послуг України вони представлені. Результати представити у вигляді презентації, що містить не лише описовий характер, а й містить табличний матеріал, схеми, що надає відповіді більшої наглядності.

Методичні вказівки щодо виконання завдання: для розгляду доцільно в мережі Інтернет знайти інформацію щодо функціонування таких компаній як BNP Paribas (<https://group.bnpparibas/en/>), ING (<https://www.ing.com/Home.htm>), Allianz, AXA, SEB, RZB-UNIQA.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягають особливості функціонування ринку фінансових послуг країн ЄС?
2. Історія створення, мета і основні види діяльності Європейського центрального банку.
3. Охарактеризуйте функції, склад, принципи формування та завдання Європейського інвестиційного банку та Європейського банку реконструкції та розвитку.
4. Охарактеризуйте банківський сектор країн ЄС. Визначте, які існують відмінності серед країн ЄС.
5. Визначте місце небанківських фінансових установ на фінансових ринках країн ЄС. Які із них переважають і чому?
6. Розкрийте механізм функціонування системи центральних банків та її роль у забезпеченні стабільності єдиної валюти ЄС.
7. Наведіть основні «критерії конвергенції» та їх значення в забезпеченні фінансової стабільності в ЄС.
8. Які причини та характерні особливості фінансової кризи в ЄС? Охарактеризуйте наслідки для ринку фінансових послуг країн ЄС.

Рекомендовані джерела інформації

1. Європейські студії у фінансах : навч. посіб. / І. О. Школьник, А. Ю. Семеног, В. М. Кремень та ін. ; за заг. ред. І. О. Школьник, А. Ю. Семенога. Суми : Сумський державний університет, 2017. 214 с. (роз. 4). URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/63410/1/Shkolnyk_ievropeiski.pdf;jsessionid=4C7EC7F32A2D76F4DCD8F33A15692036/.
2. Ковалів М. В., Тимчишин Т. М., Ніканорова О. В. Основи права Європейського Союзу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 212 с. (роз. 1, 3). URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3227>.
3. Annual Report 2020. ECB, 2020. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/annrep/ar2020~4960fb81ae.en.pdf>
4. European Repo Market Survey. International Capital Market Association. Number 40, March 2021. URL: <https://www.icmagroup.org/assets/documents/Market-Info/Repo-Market-Surveys/ICMA-European-repo-market-survey-number-40-conducted-December-2020-230321.pdf>
5. Economic Bulletin. ECB, Issue 1 / 2021. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/html/eb202101.en.html>
6. Economic Bulletin. ECB, Issue 6 / 2021. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/html/eb202106.en.html>
7. Convergence Report. ECB, June 2020. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/ecb.cr202006~9fefc8d4c0.en.pdf>
8. The European Commercial Paper and Certificates of Deposit Market. A white paper by the ICMA Commercial Paper Committee. ECB, September 2021. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/html/eb202101.en.html>

Тема 5. Фондовий ринок ЄС

Основні поняття

Учасники фондового ринку - емітенти або особи, що видали неемісійні цінні папери, інвестори в цінні папери, інституційні інвестори, професійні учасники фондового ринку, об'єднання професійних учасників фондового

ринку, в тому числі саморегульовані організації професійних учасників фондового ринку.

Емітент - юридична особа, а також держави в особі уповноважених ними органів державної влади або міжнародні фінансові організації, які від свого імені розміщують емісійні цінні папери та беруть на себе зобов'язання по ним перед їх власниками.

Брокер – це фізична особа або фірма, яка виступає посередником між інвестором та біржею цінних паперів.

Аналітик доходів – це особливий тип бухгалтера, який веде облік доходів компанії та шукає шляхи їх покращення, відстежує дохід у часі та визначає напрямок тенденції, визначає, як дохід компанії порівнюється з конкурентами в галузі, тощо.

Основні питання теми

1. Загальна характеристика європейського фондового ринку
2. Біржовий ринок Великобританії
3. Фондові ринки європейських країн

Практичне завдання :

Розкрийте сутність та проведіть порівняльний аналіз американської та європейської моделей ринку цінних паперів. Визначте спільні та відмінні риси моделі ринку цінних паперів України із американською та європейською. Обґрунтуйте, до якої саме моделі здебільшого тяжіє ринок цінних паперів.

Методичні вказівки щодо виконання завдання

Порівняння американської та європейської моделей доцільно проводити за такими ознаками: можливості поєднання професійної діяльності на ринку цінних паперів, роль банків на ринку цінних паперів, тип системи обліку прав на цінні папери, наявність і роль реєстраторів, ступінь державного регулювання, роль номінальних утримувачів, орган державного регулювання (табл. 5.2). Органи державного регулювання необхідно охарактеризувати за назвою, статусом, підпорядкованістю та наявністю регіональної мережі.

Таблиця

**Порівняльний аналіз американської, європейської та української
моделей ринку цінних паперів**

Ознака порівняння	Американська модель (США)	Європейська модель (Німеччина)	Україна
Можливості поєднання професійної діяльності на ринку цінних паперів			
Роль банків на ринку цінних паперів			
Тип системи обліку прав на цінні папери			
Наявність і роль реєстраторів			
Ступінь державного регулювання			
Роль номінальних утримувачів			
Орган державного регулювання			

Індивідуальне завдання

Підготувати презентації із аналітичним матеріалом за однією із наступних тем:

1. Віденська фондова біржа.
2. Варшавська фондова біржа.
3. Біржова торгівля в Швейцарії.
4. Фондовий ринок Нідерландів.
5. Ринок цінних паперів Франції.
6. Ринок цінних паперів Німеччини.
7. Фондовий ринок Бельгії.
8. Італійський фондовий ринок.
9. Будапештська фондова біржа
10. Фондовий ринок Іспанії.

Методичні вказівки щодо виконання завдання. Для підготовки матеріалів обов'язково використовувати інформацію із відповідних сайтів і навести у якості джерел посилання на відповідний сайт фондового ринку (фондової біржі). Презентація має містити сучасні матеріали, аналітику, таблиці схеми, що дають уявлення не лише про історію створення, а й про сучасну діяльність.

Питання для самоконтролю:

1. В чому полягають основні положення законодавства ЄС у сфері правового регулювання фондового ринку.
2. Охарактеризуйте відмінності в організаційних питаннях побудови фондового ринку України та країн ЄС.
3. Яким чином здійснюється контроль за діяльністю учасників фондового ринку у країнах ЄС?
4. Які існують види відповідальності за правопорушення на фондовому ринку?
5. Які особливості побудови фондового ринку в країнах ЄС?
6. Охарактеризуйте органи регулювання на фондовому ринку в країнах ЄС.
7. Визначте основні проблеми функціонування фондового ринку України.
8. Охарактеризуйте стан фондового ринку в країнах ЄС.
9. Охарактеризуйте тенденції та перспективи розвитку права ЄС у сфері ринків цінних паперів.
10. Визначте обсяг компетенції ЄС у правовому регулюванні фондового ринку.
11. Визначте основні правові механізми захисту інтересів інвесторів як споживачів інвестиційних послуг у європейських країнах.
12. Охарактеризуйте, чи готова Україна до впровадження стандартів, що застосовуються до учасників фондового ринку ЄС. Обґрунтуйте власну позицію.

Рекомендовані джерела інформації

1. What Can the U.K. Stock Market Tell You About Brexit? / Isobel Finkel // Bloomberg markets. 2016. URL: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2016-07-13/what-can-the-u-k-stock-market-tell-you-about-brex-it>.
2. Биржи Европы //Биржевой лидер. Энциклопедия. URL : <http://www.profi-forex.org/wiki/birzhi-evropy.html>.
3. Горбик О. В. Удосконалення інституційних засад державного управління у сфері формування фондового ринку Європейського Союзу. Теорія та практика державного управління. 2013. Вип. 3. С. 357-365. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2013_3_50.

4. Зінченко Ф. А. Система європейських фондових бірж: перспективи консолідації та універсализації. Формування ринкових відносин в Україні. 2006. № 11. С.49–53
5. Законодавство Європейського Союзу щодо ринків цінних паперів. Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку. URL : http://www.ufin.com.ua/analit_mat/drn/036.htm.
6. Розвиток фінансових інститутів ЄС та виклики для фінансової політики України : монографія / [Борзенко О.О., Богдан Т.П., Шаров О.М. та ін.]. Київ, 2019. 372 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/312.pdf>
7. Реформування ринків фінансових послуг в умовах інтеграції до європейського фінансового простору : монографія / наук. ред. канд. екон. наук Р. Пукала і д-ра екон. наук, проф. Н. М. Внукова. Харків : ТО Ексклюзив, 2016. 166 с.
8. Building a Capital Markets Union – Eurosystem contribution to the European Commission’s Green Paper / European Central Bank (ECB), 2015. URL : https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/150521_eurosystem_contribution_to_green_paper_-_building_a_cmuen.pdf
9. Financial Integration and Structure in the Euro Area [Electronic resource] / European Central Bank, 2020. URL : <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/fie/ecb.fie202003~197074785e.en.pdf>.

Тема 6. Ринок страхування ЄС

Основні поняття

Європейська рада з системних ризиків (European Systemic Risk Board, ESRB) - це незалежний орган, який відповідає за збереження фінансової стабільності, забезпечуючи «макропруденційний» нагляд на рівні ЄС.

Європейська система фінансових наглядачів (European System of Financial Supervisors, ESFS) - це установа, що складається з національних наглядових органів та агентств щодо нагляду за банківськими установами, ринком цінних паперів, страхових компаній та пенсійних організацій.

Європейська організація зі страхування та професійного пенсійного забезпечення (European Insurance and Occupational Pensions Authority, EIOPA) це орган, який відповідає за підтримку стабільності фінансової системи, прозорості ринків небанківських фінансових послуг, а також захист прав споживачів страхових послуг.

Європейська федерація страхування та перестраховування (Insurance Europe) - це організація, що поєднує 36 органів національного страхування, які представляють усі типи та розміри страхових та перестрахових компаній.

«Life insurance» - «страхування життя».

«Non-life» - страхування «не-життя» (або «General insurance» - «загальне страхування»).

Основні питання теми

1. Загальна характеристика страхового ринку ЄС
2. Формування єдиного страхового простору на території Європи.
3. Класифікація страхування в ЄС
4. Правовий режим оподаткування діяльності страхових компаній

Практичне завдання :

1. Проаналізувати страховий ринок ЄС за величиною страхових премій.

Методичні вказівки щодо виконання завдання.

Для аналізу виберіть великі страхові групи, з якої країни походить ця установа, знайдіть дані щодо чистого результату діяльності у поточному і попередньому роках, за поточним роком визначте частку компанії у % до загального результату. Результати представити у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1.

Структура страхового ринку ЄС за величиною страхових премій.

Група	Країна	Премії (у млн євро)		Поточний рік, у % до загальної суми
		Попередній рік	Поточний рік	

2. Розглянути види ризиків і надати їм характеристику із визначенням можливих наслідків для страхової компанії.

Методичні вказівки щодо виконання завдання.

Для аналізу визначте для таких видів ризику як масове поширення авто без водія, кібер-ризик, масові кліматичні зміни, основні характерні риси, а також можливі наслідки для страхової компанії і її можливу реакцію. В мережі

ІНТЕРНЕТ знайдіть опис зазначених видів ризику, на його основі сформууйте основні характеристики ризику.

Результати представити у вигляді таблиці.

Таблиця 2.

Характеристика впливу ризиків на учасників страхового ринку ЄС.

Вид ризику	Характеристика ризику	Можливі наслідки, реакція страхової компанії
Масове поширення авто без водія		
Кібер-ризик		
Масові кліматичні зміни		

Індивідуальне завдання

Вибрати із статистичного збірника «European Insurance Overview 2021» (https://www.eiopa.europa.eu/document-library/insurance-overview-report/european-insurance-overview-2021_en):

показники, що в цілому характеризують страховий ринок ЄС і надати їм характеристику;

на основі статистичних даних оцінити структуру страхового ринку ЄС.

Результати представити графічно і надати стислий аналіз наведених статистичних даних.

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте страховий ринок Європейського Союзу.
2. Розкрийте класифікацію видів страхування в Європейському Союзі.
3. Охарактеризуйте структуру страхового ринку Європейського Союзу.
4. Яким чином організовано загальноєвропейську систему страхового нагляду?
5. Які органи здійснюють нагляд за діяльністю страхових компаній в європейських країнах?
6. Охарактеризуйте засади нагляду за страховою діяльністю в окремих країнах Європи.
7. Як забезпечується нагляд за діяльністю страхових посередників в країнах Європи?

8. Які існують об'єднання страховиків (страхових посередників) у межах Європейського Союзу?

9. Охарактеризуйте інституційну структуру та особливості розвитку страхового ринку на прикладі конкретної країни Європейського Союзу.

Рекомендовані джерела інформації

1. Європейські студії у фінансах : навч. посіб. / І. О. Школьник, А. Ю. Семеног, В. М. Кремень та ін. ; за заг. ред. І. О. Школьник, А. Ю. Семеног. Суми : Сумський державний університет, 2017. 214 с. (роз. 4-7). URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/63410/1/Shkolnyk_ieuropeiski.pdf;jsessionid=4C7EC7F32A2D76F4DCD8F33A15692036/.

2. Дегтяр А. О., Соболев Р.Г. Державне регулювання страхової діяльності у країнах ЄС / Національний університет цивільного захисту України. URL: <http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/vol1/12-18.pdf>.

3. Поліщук Є. А., Маюрченко В. В. Розвиток ринку страхування життя України та країн Європи. Інвестиції: практика і досвід. 2020. № 24. С. 10-18. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7253&i=1>

4. Європейські стандарти платоспроможності страхових компаній (Solvency 1 та Solvency 2) / Україна фінансова // Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку. URL: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/sdu/015.htm.

5. Заблоцька Р., Михайлов Р. Проблеми формування комунітарного страхового ринку ЄС. Вісник КНУ ім. Тараса Шевченка. Міжнародні відносини. 2012. № 38-39. С. 45-50.

7. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Офіційний сайт. URL: <http://nfp.gov.ua/>.

8. Офіційна сторінка європейської статистичної організації Євростат. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat>.

9. Офіційний сайт Європейської федерації страховиків та перестраховиків Insurance Europe. URL: <https://www.eiopa.europa.eu/>

Тема 7. Фінансовий нагляд в Європейському Союзі

Основні поняття

Фінансовий нагляд - це система, яку використовує уряд країни, щоб гарантувати стійкість фінансового сектору і фінансової системи та їх безпеку.

Європейська рада із системних ризиків (ESRB) – це установа, що відповідає за здійснення макропруденційного нагляду за фінансовою системою ЄС із метою запобігання та зменшення системних ризиків фінансової стабільності в ЄС.

Європейська банківська асоціація (EBA) – це незалежний орган ЄС, який працює, щоб забезпечити ефективне і послідовне регулювання і нагляд європейського банківського сектору.

Базельські угоди - це серія банківських нормативних актів, узгоджена Базельським комітетом з банківського нагляду (BCBS), групою, до складу якої входять представники 27 великих фінансових центрів, метою якої є регулювання фінансів і банківської практики на міжнародному рівні.

Основні питання теми

1. Сутність і основні положення системи фінансового нагляду в ЄС
2. Міжнародні організації з фінансового нагляду
3. Європейські організації з фінансового нагляду
4. Європейські та міжнародні стандарти професійної діяльності у сфері фінансового нагляду

Практичне завдання :

Охарактеризуйте систему фінансового нагляду країни ЄС та України, порівняйте їх.

Методичні вказівки щодо виконання завдання.

Для характеристики використовуйте наступні ознаки: інституційну структуру фінансового нагляду; правову основу функціонування та діяльності органів фінансового нагляду; встановлені законодавством цілі, завдання, функції та повноваження; засади нагляду і аудиту за діяльністю органів фінансового нагляду та їх бюджетної підзвітності; процедуру взаємодії із

законодавчою та виконавчою владою; підзвітність органів фінансового нагляду громадськості.

Результати представити у табличному вигляді.

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте існуючі моделі фінансового нагляду, відмінності між ними та досвід країн ЄС щодо їх впровадження
2. Які чинники впливають на вибір моделі фінансового нагляду? Продемонструйте дію цих чинників на прикладі країни ЄС.
3. Які передумови і чинники зумовили запровадження моделі єдиного нагляду в країнах ЄС?
4. Охарактеризуйте засади нагляду за діяльністю банківських установ у країнах ЄС.
5. Які органи здійснюють нагляд за діяльністю страхових компаній у країнах ЄС?
6. Яким чином забезпечується фінансовий нагляд за фондовим ринком у країнах ЄС?

Рекомендовані джерела інформації

1. Європейські студії у фінансах : навч. посіб. / І. О. Школьник, А. Ю. Семенов, В. М. Кремень та ін. ; за заг. ред. І. О. Школьник, А. Ю. Семенова. Суми : Сумський державний університет, 2017. 214 с. (роз. 4-7). URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/63410/1/Shkolnyk_ievropeiski.pdf;jsessionid=4C7EC7F32A2D76F4DCD8F33A15692036/.
2. Гойванюк М.П. Моделі побудови систем банківського регулювання та нагляду // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. Випуск №7, част. 4. Херсон., 2014. С. 186–190. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvkhdu_en_2014_7%284%29_51.
3. Single Supervisory Mechanism: офіц. веб-сайт. URL: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/about/thessm/html/index.en.html>

4. Banking union: офіц. веб-сайт. URL:
<https://www.bankingsupervision.europa.eu/about/bankingunion/html/index.en.html>

5. Національний банк України. Нагляд : офіц. Веб-сайт. URL:
<https://bank.gov.ua/ua/supervision>